

Zápis ze zasedání Výboru pro práva cizinců ze dne 15. července 2020

Místo a čas konání: Vladislavova 4, 11:00 až 14:15.

Přítomni: J. Kepka (MV), O. Jůnová (MŠMT), J. Švoma (*zástupce*, KVOP), L. Poliaková (MZ), A. Redlichová (*zástupkyně*, MS), K. Štěpánková (MPSV), M. Vinkler (MPO), M. Jelínková (*zástupkyně*, UK), P. Čížinský (advokacie), M. Faltová (**předsedkyně**, SIMI), P. Baroch (*zástupce*, OPU), K. Ošancová (*zástupkyně*, CIC), K. Koldinská (UK), J. Větrovský (*zástupce*, ZČU), Y. Leontiyeva (AV ČR).

Hosté: H. Válková (zmocněnkyně vlády pro lidská práva), N. Chmelíčková (MV), B. Krčmářová (MŠMT), K. Radová (MS), A. Dumont (MPSV), D. Jílek (UP), K. Titěrová (META).

Sekretariát: D. Otrošinová, N. Illková, J. Machačka.

Program zasedání

1. Pobyt cizinců na území České republiky během epidemie COVID-19

Shrnutí poznatků za toto období, např. praktické zkušenosti členských subjektů, vydaná opatření, návrhy doporučení do budoucna.

2. Ochránce práv dětí

Představení návrhu zákona o ochránci práv dětí a následná diskuse především vzhledem k agendě ochrany práv dětí-cizinců.

3. Přístup žáků s OMJ ke vzdělávání

Shrnutí aktuální situace v otázkách úpravy přijímacích a maturitních zkoušek pro žáky s nedostatečnou úrovní jazyka a úpravy systémové podpory žáků s nedostatečnou úrovní jazyka.

4. Právní úprava postavení osob bez státní příslušnosti

Shrnutí návrhu Ministerstva vnitra k této problematice, který byl v novelizačním procesu zařazen do zákona o pobytu cizinců.

5. Různé

Úvod

M. Faltová zahájila jednání, přivítala přítomné členy, zástupce a hosty. Výbor se dohodl na úpravě pořadí bodů programu z důvodu pozdního příchodu některých účastníků; program zasedání byl následně schválen.

1. Pobyt cizinců na území České republiky během epidemie COVID-19

M. Faltová téma představila; smyslem jeho zařazení je především reflexe zkušeností a poznatků státní správy a neziskových organizací vzhledem k epidemii COVID-19.

1.1 Zkušenosti státní správy

K. Štěpánková informovala, že na Ministerstvu práce se soustředili především na opatření vzhledem k trhu práce, neboť došlo k náhlému zastavení ekonomiky. Od poloviny března začal platit zákaz vstupu pro všechny cizince, v návaznosti pak byl omezen odjezd cizinců z našeho území. Opatření proto v první řadě cílila na státní příslušníky třetích zemí, kteří zůstali v České republice a potýkali se s ukončením platnosti svých oprávnění (pobytových i pracovních). Tyto osoby byly proto ohroženy tím, že ze dne na den ztratí ubytování či zaměstnání.

Byla zahájena spolupráce dotčených rezortů; nouzový stav vedle toho umožňoval rychlé změny opatření. Pro dotčené osoby byla vytvořena fikce, spočívající v prodloužení potřebných opatření (lhůta na vycestování, povolení k zaměstnání). Dále byla umožněna rychlá změna zaměstnavatele.

Hlavním problémem bylo zajistit informovanost koncových příjemců těchto opatření, tedy dotčených cizinců. Byl vytvořen systém spolupráce s úřady práce, na základě něhož úřady kontaktovaly zaměstnavatele, aby se s nimi dohodly ohledně u nich zaměstnávaných cizinců. U zahájení sezonnosti zemědělských prací bylo třeba řešit poptávku po pracovnících-cizincích; byl proto vytvářen systém, který by umožnil zaměstnancům dostat se k pracovním místům, kde byli potřební.

Na konci prosince 2019 bylo na trhu práce registrováno 621 870 cizích státních příslušníků (včetně občanů EU). Na konci března se tento počet zvýšil na zhruba 645 tisíc osob, ke konci června pak šlo o počet necelých 603 tisíc osob; největší pokles nastal u osob, které potřebují nějakou formu oprávnění. Pokles nastal u všech kategorií zaměstnanců-cizinců, u občanů Unie však byl výrazně nižší. Globální čísla na trhu práce ukazují dobré výsledky realizovaných opatření, pomohl především program Antivirus. Míra nezaměstnanosti zůstává u hodnoty 3,8 %. Stále jsou zde sektory žádající cizince (tři čtvrtiny pracovních míst na úřadech práce jsou nahlášeny pro cizince, jde o nízko kvalifikované pozice).

Byl zaznamenán nárůst xenofobních nálad, konkrétně obav českých občanů z toho, že jim zaměstnanci-cizinci berou práci. H. Válková souhlasila s tím, že jde o zásadní problém hodný pozornosti.

Byly avizovány případy hromadných propouštění. Příkladem kritického místa je Sokolovská uhelná, ale dochází k tomu na různých místech republiky.

Navázala A. Dumont, která doplnila, že mnozí zaměstnavatelé žádají státní správu, aby otevřela obvyklé možnosti zaměstnávání cizinců u nás. Zaměstnavatelé však zaměstnance-cizince následně nechtějí brát do kmene, ale chtějí je udržet v agenturách práce, aby si zajistili flexibilitu.

J. Kepka uvedl, že koncem roku 2019 zde bylo téměř 596 tisíc zaevidovaných pobytů cizinců na území republiky, na konci května pak 618 tisíc cizinců. Díky ochranným opatřením se stav na datech prozatím příliš neprojevil. Počet reálně pobývajících a zaevidovaných cizinců se však bude lišit. Problém tedy nastává u osob, které evidenci neprovedou; celkové číslo by mohlo dosahovat až výše 900 tisíc osob. Náprava této situace by vyžadovala systémové změny.

Jako klíčové bylo vnímáno udržení legality pobytu. Nouzový stav byl vyhlášen 12. března, a ten den bylo též přijato opatření legalizující pobyt dotčených osob u nás. Dále byla rychle přijata opatření na podporu flexibility zaměstnání. Dále byl zlepšován chod informačních linek.¹ Ministerstvo vnitra se snažilo informace co nejvíce šířit, a to i spoluprací s neziskovým sektorem.

Byla též řešena otázka průjezdu cizinců přes jiné státy a uznávání „tolerovaného“ (prodlouženého) pobytu ze strany státních orgánů těchto států – toto prodloužení pobytu bylo cizinců do příslušných dokumentů vyznačováno razítkem a s ostatními státy bylo toto opatření komunikováno.

Současný systém je nastaven tak, že jakmile cizinec území opustí, zaměstnavatel musí dát oznámení na úřad práce. Tímto však nejsou podchyceny případy, kdy zde cizinci zůstávají na fikci (statistikami jsou evidováni, jako kdyby z území odjeli).

P. Čížinský uvedl, že informace komunikované Ministerstvem vnitra byly nejasné, neboť cizinci nemuseli z opatření pochopit, že se jim pobyt neprodlužuje, ale že pouze nedojde k postihu za jejich setrvání po určenou dobu – řešené krizové opatření však

¹ Informace publikované na webových stránkách Ministerstva vnitra ke dni 17. července 2020.

Aktuality a upozornění:

<https://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx>.

Řešení pobytových záležitostí cizinců na území ČR:

<https://www.mvcr.cz/clanek/reseni-pobytovyh-zalezitosti-cizincu-na-uzemi-cr-ode-dne-17-cervence-2020.aspx?fbclid=IwAR3mQJxTt6oIs5SMqajjaBfzLJXBSXqQNHAoBavA9QaSq5VcwqStPjlfzszM>.

Koronavirus – informace Ministerstva vnitra (včetně telefonické a emailové linky):

<https://www.mvcr.cz/clanek/coronavirus-informace-mv.aspx>.

neznamenalo automatické prodloužení pobytů. J. Kepka reagoval, že informace byla postupně zpřesňována. Hlavním cílem bylo šířit ty zásadní informace co nejrychleji. P. Čižinský by považoval za vhodnější, aby vládní opatření pobyty prodloužilo.

K. Koldinská se dotázala na možnost systémové změny, jejíž potřeba vyplynula především za období epidemie, konkrétně zda byly na dotčených ministerstvech určeny konkrétní body, na nichž by se mělo následně pracovat. J. Kepka reagoval, že o mnohých problémech se diskutovalo ještě před touto krizí. Jako stěžejní vnímá především otázku evidence unijních občanů, což je komplikace např. pro obce. Registrační povinnost sice dnes existuje (pokud má pobyt přesáhnout 30 dnů), ale cizinci ji nerespektují. Tato povinnost by tedy měla být zefektivněna.

H. Válková upozornila na problematiku zavádějících či nepravdivých informací, které se mezi cizinci během období epidemie šířily. Dále uvedla, že je při takovýchto krizových situacích potřebná větší spolupráce mezi státními orgány a neziskovými organizacemi, a též že je třeba soustředit se na kvalitu a srozumitelnost informací poskytovaných cizincům.

1.2 Zkušenosti neziskového sektoru

K. Ošancová informovala o aktivitách Centra pro integraci cizinců. Zaměřili se především na srozumitelné tlumočení informací a opatření, která přicházela od ministerstev. Ne všechny pokyny byly jednoznačné. Významně stoupl počet dotazů týkajících se pracovní problematiky, především ukončování zaměstnání. Objevují se případy nelegálních praktik a hromadných propouštění.

Mnozí zaměstnavatelé předpokládají možnost nedodržování zákoníku práce vůči zaměstnancům-cizincům, a to nejen za krizových situací.

P. Baroch potvrdil nárůst xenofobie, s čímž se cizinci potýkají také při shánění bydlení. Upozornil též na problémy žadatelů o mezinárodní ochranu – mnozí cizinci pobývající na našem území (především občané Číny) mají obavy opět z xenofobních reakcí. Dále informoval o problému se střediskem Bělá-Jezová.² Změny, které ve středisku proběhly, nebyly včas komunikovány, a klienti nebyli řádně o situaci informováni, což vyvolalo navazující komplikace.

M. Faltová též uvedla zkušenosti s tendencemi zaměstnavatelů nerespektovat vůči zaměstnancům-cizincům právní předpisy. Dále se v praxi setkává se snižováním pracovních úvazků, konkrétně zda je potřeba tento fakt ohlásit či nikoli. Velkým tématem je problematika domácího násilí a navazující nefunkčnost služeb, a dále absence přístupu dětí-cizinců k výuce a problémy s domácím vyučováním. Část přijatých opatření hodnotí

² Informace Správy uprchlických zařízení:

<http://www.suz.cz/informace-pro-zadatele-o-udeleni-mezinarodni-ochrany/>.

pozitivně – mnohá z nich jsou souladná s doporučeními neziskové sféry.³ Na druhou stranu souhlasí s tím, že vzhledem k situaci mohla být některá opatření velkorysejší (především fikce legálního pobytu namísto zvolené tolerance). P. Čížinský k tomuto poukázal na nepružnost a složitost cizineckého zákona, který neumožňuje vhodně reagovat na obdobné situace.

Výbor pro práva cizinců připraví k tomuto tématu výstup (v podobě prohlášení či podnětu). Tento výstup bude následně schválen metodou per rollam.

Výstup bude následně prezentován na zasedání Rady vlády pro lidská práva, která se má mimo jiné věnovat činnosti výborů a pracovních skupin během epidemie COVID-19.

2. Ochránce práv dětí

M. Faltová vysvětlila důvody zařazení tohoto tématu na zasedání Výboru. Ocenila přípravu vzniku řešené instituce. Oblast dětí-cizinců je však průřezovým tématem, je proto otázka, jak budou nastaveny pravomoci a kompetence stávajícího Veřejného ochránce práv a vytvářeného ochránce práv dětí.

Navázala H. Válková. Informovala přítomné, že úkol zpracovat návrh zákona byl zadán v prosinci roku 2019; tato snaha zde však byla již od roku 2002, o vznik této instituce se dlouhodobě zasahuje Výbor pro práva dítěte. Návrh zákona byl vytvořen maximalisticky – instituce byla pojata jako velmi silná a navrhovaný ochránce práv dětí byl vybaven silnými kompetencemi (oprávnění vstupovat do řízení či kontrolovat samosprávu). Po dokončení návrhu navázaly diskuse s Kanceláří Veřejného ochránce práv ohledně pojetí ochránce práv dětí, především o způsobu rozdělení kompetencí obou subjektů (jakým způsobem udělat řez, jaké kompetence ponechat jakému subjektu). V současné době probíhají pracovní zasedání, jichž se účastní zástupci Výboru pro práva dítěte i zástupci Kanceláře VOP. Hlavním tématem je úprava stížnostní agendy ochránce práv dětí. K předloženému návrhu budou podány pozměňovací návrhy, kterými bude záběr navrhovaného ochránce práv dětí modifikován.

Pokračoval J. Švoma. Kancelář VOP podporuje zřízení instituce ochránce práv dětí. Toto je možné realizovat dvěma způsoby, a to zřízením samostatné instituce nebo zřízením dalšího zástupce Veřejného ochránce práv, který by agendu vykonával (tato varianta byla zvažována, je však legislativně neprůchozí). Cílem legislativního procesu má být zákon, který bude funkční a kompatibilní se stávajícími podmínkami, dále je doporučována komplementarita s Veřejným ochráncem práv (tedy vyplnit místa, která nejsou kompetencemi Ochránce pokryta). Klasická ombudsmanská aktivita, stížnosti proti

³ Cizinci a nouzový stav – návrh na zavedení přechodného stavu pro doplnění pobytových náležitostí:

<http://www.migracnikonsorcium.cz/cs/2020-04-cizinci-nouzovy-stav-navrh-zavedeni-prechodneho-stavu-doplneni-pobytovych-nalezitosti/>.

úřadům, má zůstat Veřejnému ochránci práv; nová instituce ochránce práv dětí bude mít i tak úkolů celou řadu (působnost vůči samosprávě, fyzickým a právníckým osobám, podnikatelům, a dále osvěta, monitoring či vstupy do řízení). Vytvářená instituce má především naplňovat závazky plynoucí z Úmluvy o právech dítěte – vytvořit nezávislý monitorovací institut. Obě instituce by měly následně spolupracovat a doplňovat se. Je také potřeba myslet na to, že práva dítěte jsou mnohdy silně spjata s rodinným životem, a tedy rodinou tohoto dítěte (právu dítěte na rodinný život odpovídá právo rodiče). Stížnosti proto nejde jednoznačně rozdělit na stížnost dítěte či stížnost rodiče. Zároveň stav, kdy by některé případy řešily obě instituce, by mohl být problematický.

D. Jílek vznik instituce ochránce práv dětí vítá. Státy k možnému závazku zřídit takovou instituci plynoucímu z mezinárodního práva přistupují různě. Je potřeba se vyrovnat především s otázkou věcné působnosti dětského ombudsmana. Dále je potřeba brát při přípravě takovéto instituce v potaz též prameny unijního práva. Zdůraznil též nutnost participaci dětí jako jeden z důležitých principů. Co se týče nastavení hranice, věk je problematický sám o sobě, a dále je nutné vnímat více rovin pojetí věku (fyzilogický, intelektuální, sociologický); vedle toho další zákony pracují s různými věkovými kategoriemi. Pracovní skupina by neměla tato hlediska opomenout.

Podle J. Větrovského je problém související s připravovaným návrhem hlubší než pouhé rozdělení stížnostní agendy mezi stávajícího Ombudsmana a ochránce práv dětí. Návrh považuje v některých oblastech za málo ambiciózní. Chybí např. zahrnutí práva Evropské unie. Návrh se dále nepotýká s otázkou diskriminace dětí jakožto zranitelné skupiny (řeší pouze diskriminaci dětí různých národností, atd.). Kompetence jsou sice vymezeny široce, navržené personální obsazení tomu však neodpovídá. V neposlední řadě souhlasí s nedostatečně řešenou participací dětí.

J. Machačka reagoval, že návrh se snaží udržet instituci u pojetí ombudsmanského typu. Co se týče diskriminace dětí jako celku, ochránce práv dětí samozřejmě bude postupovat s cílem posílit práva dětí a jejich společenské postavení. H. Válková doplnila, že při tvorbě návrhu se vycházelo z úprav jiných států a ze zkušeností těchto států. Část norem je formulována obecně, neboť se následně vyvinou do konkrétnější podoby na základě praxe. Při tvorbě návrhu se vedle zahraničních zkušeností vycházelo ze zákona o veřejném ochránci práv. Zařazení unijních předpisů se bude odvíjet od finálního rozdělení kompetencí mezi Veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí.

M. Faltová doplnila, že vznik instituce podporuje, a že ochránce práv dětí a Veřejný ochránce práv se mají posilovat navzájem.

Výbor pro práva cizinců má zájem vývoj dále sledovat.

Odešli K. Štěpánková, H. Válková, J. Machačka. Vzdáleně se připojila K. Titěrová.

3. Přístup žáků s OMJ ke vzdělávání

M. Faltová připomněla, že se jedná o dlouhodobé téma Výboru pro práva cizinců, k němuž bylo mimo jiné již přijato jedno usnesení, zaměřující se na problematiku přijímacích a maturitních zkoušek na středních školách, skládaných žáky s odlišným mateřským jazykem.⁴ Téma zůstává nadále palčivé, zároveň se mu začal věnovat též Výbor pro práva dítěte (především proto, že cílovou skupinou jsou nejen žáci-cizinci, ale širší kategorie žáků s odlišným mateřským jazykem, tedy i děti českého občanství, které nedostatečně ovládají vyučovací jazyk), který k němu přijal podnět.⁵

Navázala K. Titěrová. Podnět Výboru pro práva dítěte je tvořen třemi stěžejními body, a některá témata, která podnět pokrývá, již byla cizineckým výborem řešena. Tematické oblasti podnětu jsou vzájemně provázané a cílí na plné uplatňování potenciálu dětí s OMJ.

První část podnětu je zaměřena na děti s OMJ, které přicházejí do českého vzdělávacího systému. Přesná čísla ohledně těchto dětí neexistují, neboť nejsou státními orgány evidována – organizace META vychází ze svých odhadů, kdy např. na základních školách odhadují 1 400 až 1 800 žáků, kteří každoročně přicházejí bez znalosti vyučovacího jazyka (cizinci i děti českého občanství).⁶ Podle § 20 školského zákona mají žáci základních škol nárok na bezplatnou jazykovou přípravu; v současné době je Ministerstvem školství připravován systém, který by měl těmto žákům přístup k jazykové přípravě usnadnit.⁷ Tato jazyková podpora však nedopadá na žáky nastupující na střední školy, což pak silně omezuje jejich účast na výuce. Jazyková podpora by měla dopadat jak na žáky nastupující do proudu základního vzdělávání, tak na žáky nastupující na střední školy.

Podnět se dále zaměřuje na podmínky přijímacích zkoušek a maturitních zkoušek na středních školách v České republice. Obě zkoušky mají úpravy pro žáky, kteří dlouhodobě pobývali v zahraničí, podle dat (např. úspěšnost u přijímacích zkoušek) však tyto úpravy nejsou dostatečné (zkouška z českého jazyka může být nahrazena

⁴ USNESENÍ Výboru pro práva cizinců Rady vlády pro lidská práva ze dne 26. září 2018 k předkládané novele zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/Schvalene-usneseni_5.pdf.

Podkladové informace k podnět („Prezentace“):

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/zasedani-vyboru-29--brezna-2018-164831/>.

⁵ Podnět je přílohou tohoto zápisu, viz str. 12.

⁶ Více informací od organizace META je k dispozici např. zde:

<https://meta-ops.eu/novinky/talent-a-pile-detem-s-odlisnym-materskym-jazykem-nejaci-bez-vyuky-cestiny-se-neobejdou/>.

⁷ Téma bylo diskutováno např. na konferenci Neznalost jazyka neomlouvá?!, z níž jsou k dispozici zápisy:

https://www.ochrance.cz/dalsi-aktivity/archiv-vzdelavacich-akci/?tx_odcalendar%5Buid%5D=328&cHash=da69beb84c4ada97b37de61efc4d5edb.

pohovorem, žáci-cizinci však skládají stejnou podobu zkoušky z matematiky jako jejich čeští kolegové).⁸ Kromě zákonných opatření se zde mohou zapojit poradny, např. doporučením úprav při přijímací zkoušce, touto úpravou však bude obvykle slovník či navýšení času, což žáku s OMJ problém nevyřeší. U maturitních zkoušek je situace obdobná. Organizace META dlouhodobě navrhuje úpravu v té podobě, že žáci by neměli skládat stejnou zkoušku jako děti-rodilí mluvčí, pokud u nás pobývají kratší dobu než šest let; jejich zkouška by měla ověřovat spíš úroveň znalosti češtiny a v systému by mělo být jasně řečeno, jaká úroveň pro jaký stupeň školy se očekává. Pokud žák na úroveň nedosahuje, nemá být ze vzdělávání vyloučen, ale má mu být poskytnuta jazyková podpora.

Třetí bod se týká podpůrných opatření, upravených § 16 školského zákona. Žáci s nedostatečnou (či žádnou) znalostí vyučovacího jazyka mají na tato podpůrná opatření nárok na základě doporučení poradenského zařízení (bez ohledu na občanství, na rozdíl např. od rozvojových programů, které se zaměřují pouze na žáky-cizince). Žáci však na tuto podporu nedosahují. Podpora by se měla skládat z dlouhodobé intenzivní výuky jazyka pro nově příchozí žáky, a poté by měla následovat podpora např. tří hodin češtiny týdně (což podpůrná opatření reflektují, ale nejsou pro žáky dosažitelná). Poradenská zařízení nemají s tématem dostatek zkušeností, zároveň zde nejsou jednotná stanoviska a metodická pomoc, které by zařízením pomohly. Řešením by mohlo být vydání jednotného závazného pokynu vůči poradenským zařízením, nebo by se podpora poskytovala na základě jazykové diagnostiky, kterou by dělala sama škola.

Reagovala O. Jůnová. Systém podpory, představený na minulém zasedání Výboru pro práva cizinců⁹, má být o rok uspišen; ideálně má fungovat od prvního ledna 2021. Původní návrh měl poskytnout podporu žáku v každé škole, tato varianta je však příliš nákladná na financování – kompromisní návrh je, že na území každé obce s rozšířenou působností bude alespoň jedna škola určená pro jazykovou přípravu (bude to ta škola, kde je podíl cizinců nad určitou hranici). Budou vytvořeny skupiny čítající jednoho až osm žáků, jimž by byl přiřazen učitel. Jazykovou podporu by žáci mohli zahájit kdykoli po příchodu do základní školy. Podpora by byla pro nově příchozí žáky, po náběhu systému by ale mohly být podpořeny některé děti-cizinci i zpětně. Škola by na základě připraveného testu určila orientační rozsah podpory pro každého žáka-cizince (sto až čtyři sta hodin). Žáci by byli uvolňováni z dopolední výuky na výuku českého jazyka; na předmětech, kde neznalost jazyka není až takovou překážkou, by měli zůstat, aby se

⁸ Více informací k této části podnětu z pohledu hostky je k dispozici např. zde:

<https://meta-ops.eu/novinky/jednotne-prijimacky-aneb-potrebujeme-chytaky-a-vyjimky/>.

Dále také v odkazech na konci tohoto shrnutí:

<https://meta-ops.eu/odborna-verejnost/prosazujeme-zmeny/>.

⁹ Více informací zde (str. 5):

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rfp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/zasedani-vyboru-18--cervna-2019-175548/>.

integrovali se svou třídou. Je potřeba vyřešit, jak budou žáci docházet/dojíždět do určených škol – bylo by vhodné pracovat na metodách distanční formy výuky, aby žáci nezůstali bez podpory, pokud se do určené školy nebudou moci dostat. Finanční náročnost pro základní školy je vyčíslena na 200 milionů korun (což je výrazně více, než se vynakládalo na dnešní rozvojové programy), kdy finanční náročnost brání hladkému průchodu této změny. S podporou se myslí též na mateřské školy, a to nejen u předškoláků (což navyšuje finanční náročnost o dalších zhruba 50 milionů korun). Původní návrh, zahrnující podporu na všech školách, vycházel pro základní vzdělávání na 358 milionů. Novelou školského zákona byly rozvojové programy zrušeny – systém je proto nutné dotáhnout.

M. Ošancová se dotázala, zda se pracuje s nástroji, které by bránily koncentraci žáků-cizinců na školách a napomáhaly naplňování integračního potenciálu. Řešením by mohlo být např. hraniční číslo počtu žáků-cizinců na jedné škole, zároveň by bylo s touto otázkou vhodné pracovat teď, když se návrh připravuje. K dispozici je též inspirace ze zahraničí. O. Jůnová odpověděla, že původní návrh by tento problém eliminoval, současný návrh s otázkou spádovosti nepracuje.

Navázal J. Kepka, který poukázal na klíčovost tématu pro otázku integrace cizinců. Vyjádřil obavu ohledně toho, aby systém vznikl včas. Návrh má podle něj nedostatky, které by bylo vhodné vyřešit ještě před jeho realizací, např. již řešenou nutnost dojíždění (zatímco systém rozvojových programů pracoval s decentralizací). První návrh, který Ministerstvo školství předložilo, považuje za vhodné řešení, proto navrhl, aby byl tento Výborem podpořen. M. Faltová souhlasila, a to především s obavou segregování škol a s dostupností. Původní systém více reflektoval potřeby dětí.

O. Jůnová dále uvedla, že se pro ministerstvo nejedná o prioritní téma, a není tedy schopná říct, jak bude vypadat finální výsledek. Považuje proto za důležité, aby podporu vyjadřovaly další instituce. K otázce přijímacích a maturitních zkoušek B. Krčmářová informovala, že ani toto není vnímáno jako prioritní téma, a rozšiřování okruhu žáků, kteří by měli právo na úpravu zkoušek, se momentálně neuvažuje. K malé změně by mělo dojít u testu z matematiky, kde vytvořená pracovní skupina zjednodušuje zadání slovních úloh.

Výbor pro práva cizinců se hlasováním připojil k podnětu Výboru pro práva dítěte.

Výbor pro práva cizinců dále rozpracuje jedno z témat podnětu – nastavení systémové jazykové podpory, na níž momentálně pracuje Ministerstvo školství. Výsledek bude členy Výboru schválen metodou per rollam.

Téma by následně bylo prezentováno na nejbližším zasedání Rady vlády pro lidská práva.

4. Právní úprava postavení osob bez státní příslušnosti¹⁰

N. Chmelíčková informovala přítomné, že návrh zákona o pobytu cizinců, obsahující úpravu postavení osob bez státní příslušnosti, byl diskutován na Legislativní radě vlády. Konkrétně tato část novely zákona o pobytu cizinců a zákona o azylu ale nevzbudila velkou diskusi. Došlo pouze k jedné významnější úpravě – odstranění úpravy povinnosti provést pohovor z důvodu duplicity se správním řádem (použije se tedy správní řád). Změna není vyhodnocována tak, že se pohovory provádět nebudou, neboť jsou mnohdy nutné. Pokud k provedení pohovoru dojde, pravidla pro tento pohovor zůstávají. V případě, že by k provedení pohovoru nedošlo, by posuzované dokumenty musely odůvodnit přiznání nebo nepřiznání statusu osoby bez státní příslušnosti. Dále se odstranila speciální úprava doručování (a opět zůstává obecná úprava správního řádu). Vedle těchto dvou věcných změn a několika legislativně-technických úprav zůstává návrh v původní podobě. Předložení vládě se očekává koncem srpna, první čtení ve Sněmovně by ideálně proběhlo na podzim.

5. Různé

L. Poliaková informovala členy Výboru, že na Ministerstvu zdravotnictví nadále probíhá příprava analýzy hodnotící stav **soukromého pojištění cizinců**; práce byly omezeny důsledky epidemie COVID-19. O vývoji bude Výbor informován na základě dohody z listopadového zasedání. Dále informovala, že v rámci novely zákona o pobytu cizinců byla navržena úprava zákona o veřejném zdravotním pojištění, jejímž důsledkem by **děti**, narozené na území České republiky matce pobývajících na území České republiky na základě povolení k dlouhodobému pobytu, byly zdravotně pojištěny podle zákona o veřejném zdravotním pojištění, a to do konce kalendářního měsíce, v němž tyto děti dovršily 60 dnů věku. Děti rodičů s trvalým pobytem budou pak pojištěny ze zákona; rodiče žádost o pobyt pro své dítě musejí podat tak jako tak do dvou měsíců (opatření řeší případy úmrtí dítěte, za něhož rodiče žádost podat nestihli).

A. Dumont informovala členy Výboru o změně v zákoně o zaměstnanosti; **směrnivé vysílání** se rozděluje na krátkodobé (do 12 měsíců vyslání) a dlouhodobé (od 12 do 18 měsíců vyslání), otázkou jsou dopady do informačního systému. Původní návrh byl, že pokud je člověk vyslán přes rok a půl, měl by přejít do pracovněprávního vztahu na území. Kompromisní návrh je takový, že je možné zůstat vyslán i po 18 měsících, ale mělo by dojít ke změně pracovněprávních podmínek. Cílem je obecně zabránit, aby se pracovněprávní poměry nahrazovaly vysláním či jinými formami slabšího vztahu, je však otázka, zda zaměstnavatelé nebudou pravidla obcházet. Došlo též ke

¹⁰ Usnesení Výboru pro práva cizinců k postavení osob bez státní příslušnosti:

<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rjp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/Usneseni-Vyboru-pro-prava-cizincu-Rady-vlady-pro-lidska-prava-k-postaveni-osob-bez-statni-prislusnosti.pdf>.

změně informační povinnosti zaměstnavatele ohledně pracovního místa obsazeného cizincem, které se zjednodušuje.

Závěr

M. Faltová poděkovala přítomným za účast a zasedání Výboru pro práva cizinců ukončila.

Podnět Výboru pro práva dítěte

ze dne 7. 7. 2020

ve věci žáků s odlišným mateřským jazykem v českých školách

Výbor pro práva dítěte (dále jen „Výbor“) poukazuje na dlouhodobě problematickou situaci žáků s odlišným mateřským jazykem (dále též „žáci s OMJ“), tedy žáků, pro něž čeština jako výukový jazyk není rodnou řečí. Část z těchto dětí tvoří žáci-cizinci, část děti s českým občanstvím, avšak nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka. Jazyková bariéra je pro tyto děti omezující nejen v otázce vzdělávání, ale též v otázce socializace s jejich vrstevníky a řádného zapojení do běžného školního života. Mnohé z těchto dětí mají dostatečné znalosti a schopnosti, aby daný vzdělávací stupeň zvládaly, nemohou však svůj potenciál plně realizovat. Žáci bez dostatečné jazykové podpory jsou více ohroženi školními neúspěchy a předčasným odchodem ze vzdělávacího systému. Podle Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu z roku 2016 je nadto zajištění rovných příležitostí dětí-cizinců ve vzdělávání zásadním úkolem integračního procesu.

Z tohoto důvodu Výbor vyzývá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy k přijetí následujících opatření ke zlepšení pozice žáků s OMJ:

1. Nastavit jazykovou přípravu pro nově příchozí žáky tak, aby byla dosažitelná pro všechny žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka, zejména pro žáky nastupující na základní školy a žáky před zahájením střední školy.
2. Upravit podmínky jednotných přijímacích zkoušek na střední školy a maturit pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka.
3. Zajistit efektivní uplatňování existujících podpůrných opatření v praxi.

Odůvodnění podnětu Výboru:

Tento podnět navazuje na Usnesení Výboru pro práva cizinců ze dne 26. září 2018 k novele zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen „školský zákon“), konkrétně k návrhu nové podoby přijímacích zkoušek na střední školy pro žáky s nedostatečnou znalostí českého jazyka, a zkoušek maturitních.¹¹ Právě Výbor pro práva dítěte se k tomuto usnesení také připojil.

Co se týče aktuální situace, přesná velikost skupiny žáků s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka není známa, neboť ve statistikách jsou evidovány pouze děti-cizinci, nikoli všechny děti s jazykovou bariérou. Minimálně počet žáků-cizinců na českých školách

¹¹ Usnesení je k dispozici zde:

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/zasedani-vyboru-26--zari-2018-169194/>.

však poměrně rychle narůstá. Ve školním roce 2019/2020 bylo kupříkladu na základních školách o 45 % více žáků-cizinců než v roce 2012/2013.¹² Z výsledků průzkumu společnosti META, o.p.s. z období let 2018/2019 pak vyplývá, že na základních školách může být až 23 000 žáků s potřebou podpory rozvoje českého jazyka.¹³

K doporučenému opatření č. 1

Výbor vítá navrhovanou změnu prováděcího předpisu k § 20 školského zákona, Vyhlášky č. 48/2005 Sb., která byla zástupci Ministerstva školství představena na zasedání Výboru pro práva cizinců¹⁴ a na konferenci Neznalost zákona neomlouvá?!¹⁵ na počátku roku 2020. Nový systém podpory žáků má mimo jiné přinést výrazné zvýšení rozsahu jazykové přípravy (z původních 70 hodin až na 400 hodin). Tato podpora se má však týkat pouze žáků-cizinců, nikoli celé kategorie žáků s nedostatečnou znalostí českého jazyka. Systém se vedle toho vztahuje pouze na povinnou školní docházku, a nedopadá tak na starší žáky (uchazeče o studium na středních školách nebo na žáky středních škol).

Výbor proto vyzývá k nastavení hodinového rozsahu jazykové přípravy žáků s OMJ tak, aby odpovídala jejich skutečným potřebám. Aby bylo toto podpůrné opatření efektivní, musí být rovněž v dostatečné časové dotaci k dispozici všem žákům, kteří jej potřebují.

K doporučenému opatření č. 2

Ač současné nastavení přijímacích a maturitních zkoušek na středních školách částečně reflektuje jazyková omezení dotčených žáků, děje se tak nedostatečným způsobem.

Co se týče přijímací zkoušky na střední školy, mají na její zvláštní úpravu (konkrétně její prominutí a nahrazení rozhovorem) nárok pouze žáci, kteří získali předchozí vzdělání ve škole mimo území České republiky. Pokud zájemce o střední školu absolvoval například devátou třídu v České republice, dané zvýhodnění se na něj

¹² Více informací ve Statistické ročence školství (výkonové ukazatele): <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

¹³ Více informací o průzkumu zde:

https://cdn.meta-ops.eu/wp-content/uploads/2020/02/meta_pocty_zaku_s_omj_report_fin.pdf.

Další informace o počtu dětí s OMJ na školách zde:

<https://www.inkluzivniskola.cz/pocty-cizincu-na-skolach>.

¹⁴ Zápis ze zasedání je dostupný zde:

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/rjp/vybory/pro-prava-cizincu/ze-zasedani-vyboru/zasedani-vyboru-18--cervna-2019-175548/>.

¹⁵ Více informací zde:

<https://meta-ops.eu/novinky/msmt-pripravuje-vyznamnou-zmenu-v-podpore-cizincu-ale-opomiji-ostatni-deti-s-omj/>.

neuplatní, ačkoli za jeden rok není reálné získat jazykovou výbavu pro přijímací zkoušku z českého jazyka. I v případě aplikace zvýhodnění skládají tito studenti zkoušku z matematiky, která je zadána v českém jazyce. Rozhovor, který přijímací zkoušku nahrazuje, pak nemá na školách jednotnou formu. Přestože lze i navýšit čas na složení přijímací zkoušky či umožnit pracovat se slovníkem, tato opatření nejsou vhodná, jelikož nejsou schopna vykompenzovat jazykové limitace uchazečů o střední školy.

Výbor proto doporučuje, aby byla přijímací zkouška z českého z českého jazyka u žáků s OMJ zaměřena na ověření jejich jazykové úrovně a jazykových dovedností. Zkouška z matematiky by pak měla mít uzpůsobené zadání tak, aby žáci byli schopni porozumět i slovním úlohám. Stejně jako v případě zkoušek přijímacích nestačí maturitní zkoušky přizpůsobit jen prodloužením času a umožněním práce se slovníkem. Výbor tedy obdobně doporučuje, aby byla rozšířena též kategorie žáků, kteří budou mít právo na uzpůsobení maturitní zkoušky z předmětu český jazyk a literatura. Toto opatření napomůže zredukovat počet předčasných odchodů ze středních škol bez řádného ukončení středoškolského vzdělání.

K doporučenému opatření č. 3

Pro úspěšnost žáků je klíčová dlouhodobá podpora rozvoje vyučovacího jazyka, a to zejména v podobě dosažitelných podpůrných opatření. Existující podpůrná opatření jsou podle Výboru vyhovující, nedostatečné je však jejich uplatňování v praxi. Na předmětnou podporu totiž v praxi dosáhne jen malý počet žáků. Rozhodující roli v tomto systému přitom mají školská poradenská zařízení, která udělení podpůrných opatření doporučují. Tato zařízení nicméně nepostupují jednotně, nedisponují dostatečnou kapacitou, případně udílejí doporučení žáků až s dlouhou časovou prodlevou od jejich příchodu na školu.

Výbor proto jako vhodné řešení doporučuje kupříkladu navázání jazykové podpory na jazykovou diagnostiku prováděnou školou, případně vydání metodického pokynu sjednocujícího a zefektivňujícího činnost školských poradenských zařízení.